

Tyresö kommun
Socialförvaltningen
Helena Wiberg
Utredare

TJÄNSTESKRIVELSE

2017-04-19

1 (12)

Diarienummer

2017/SN 0088 010

Socialnämnden

Anhörigstöd i Tyresö kommun

Förslag till beslut

- Översynen noteras.

Magnus Lublin
Förvaltningschef

Sammanfattning

Socialförvaltningen har gjort en översyn av det anhörigstöd som finns i kommunen. Inventeringen visar att det anhörigstöd som erbjuds inom kommunen fungerar bra. Det saknas en tydlig struktur för styrning och uppföljning av anhörigstödet i verksamheterna, och policyn för anhörigstöd kan ses över. Stödet till anhöriga är mest utvecklat inom äldreomsorgen. Vidare efterfrågas utbildningsinsatser för att höja kompetensen och vidare utveckla anhörigstödet.

Beskrivning av ärendet

Socialförvaltningen har gjort en översyn av det anhörigstöd som kommunen erbjuder.

För att undersöka anhörigstödet har dialogmöten hållits med kommunens medicinsk ansvariga sjuksköterska (MAS), kommunens demenssjuksköterska, myndighetschef för äldre- och funktionsnedsättning, myndighetschef för individ- och familjeomsorg, verksamhetschef inom kommunal regi för personer med funktionsnedsättning och individ- och familjeomsorg, enhetschef för resursenheten och verksamhetschef kommunal regi äldreomsorg. Kontakt har tagits med kringliggande kommuner för att se om det finns utvecklade insatser som andra kommuner erbjuder. Information har i övrigt hämtats från dokument och kommunens hemsida.

Bakgrund

I juli 2009 gjordes en förändring i Socialtjänstlagen som innebär att socialförvaltningen *ska* erbjuda stöd för att underlätta för personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre, eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Tidigare formulering angav att kommunen *bör* erbjuda stödet.

Tyresö kommun har tidigare haft en särskild funktion som anhörigkonsulent inom äldreomsorgen. Dit kunde anhöriga vända sig oavsett om den närstående tog del av äldreomsorg inom kommunal eller privat regi. I socialförvaltningens nuvarande organisation finns ingen sådan funktion. Varje enhet inom socialförvaltningen ska, i enlighet med den policy för anhörigstöd som Tyresö kommun antog 2013, arbeta med och utveckla anhörigstödet utifrån behoven inom sitt verksamhetsområde. Därmed har myndighetschefer och verksamhetschefer för kommunal regi idag det strategiska ansvaret för anhörigstödet. Vissa arbetsuppgifter har också tagits över av demenssjuksköterska och medicinskt ansvarig sjuksköterska. Samtliga verksamheter ska genomsyras av ett förhållningssätt som innebär att anhöriga ska bli uppmärksammade, lyssnade till och bemötta med respekt.

Policy för anhörigstöd

Det finns sedan 2013 en särskild policy antagen för kommunens anhörigstöd. Policyn anger att arbetet med anhörigstöd ska ske inom alla socialförvaltningens verksamhetsområden. Enligt policyn ska informationen om anhörigstöd vara lättillgänglig för kommunens invånare. Anhöriga ska på ett enkelt och tydligt sätt få information om både det anhörigstöd som kommunen erbjuder som service och det som avser biståndsbedömda individuella insatser. Anhörigstödet ska kännetecknas av flexibilitet, kvalitet och individanpassning, och socialtjänsten ska samarbeta med såväl hälso- och sjukvården som idéburna organisationer i syfte att utveckla anhörigstödet.

Arbetet med anhörigstöd ska beskrivas i nämndplan och i enhetsplaner. Uppföljning av anhörigstödet ska ske årligen i samband med bokslut/verksamhetsberättelse.

Definitioner

Policyn för anhörigstöd i Tyresö kommun anger att en *anhörig* är den person som vårdar eller stödjer en närstående som på grund av ålder, sjukdom, funktionsnedsättning, missbruks- eller beroendeproblematik är i behov av omsorg, hjälp, stöd eller vård. *Närstående* är den person som får omsorg, hjälp, stöd eller vård.

Anhörigstödet kan ges i form av direkt eller indirekt stöd. *Direkt stöd* riktar sig direkt till den anhöriga och kan till exempel innebära information, stöd, rådgivning eller samtalsgrupper. *Indirekt stöd* kallas det stöd som ges till den närstående, men som underlättar för eller avlastar den anhörige. Indirekt stöd kan till exempel vara avlösning, dagverksamhet eller hemtjänst. Sådana insatser beviljas den närstående, fast avsikten med insatsen till stor del är att underlätta för den anhöriga. Eftersom insatsen riktas till den närstående är det den som får ansöka om insatsen.

Individ- och familjeomsorg

Direkt stöd

Inom individ- och familjeomsorgen finns möjlighet för alla anhöriga att få upp till *fem anonyma fria enskilda samtal*. Det finns en utarbetad struktur för samtalens innehåll och riktning. Det har även utarbetats ett *informationsmaterial* för personalen så att de ska kunna hänvisa till olika frivilliga organisationer som kan erbjuda stöd.

Måsens öppenvårdsbehandling för tillfrisknande och rehabilitering från alkohol- och drogberoende erbjuder *enskilda samtal* med anhöriga till deltagare på Måsen och andra anhöriga. *Par-samtal* kan ges av psykolog i samarbete med socialsekreterare eller behandlingssamordnare.

Anhöriggrupper anordnas i olika utsträckning efter behov. Måsens öppenvårdsbehandling anordnar återkommande varje termin en öppen grupp för anhöriga, som bland annat arbetar utifrån olika teman. Andra anhöriggrupper kan anordnas när behov uppkommer. Exempelvis har det tidigare funnits en anhöriggrupp för syskon till personer som utsätts för våld i nära relation.

Behandlingssamordnare håller i *nätverksmöten* vid behov av anhörigstöd i samarbete med psykolog eller socialsekreterare. På nätverksmötena får den anhöriga information om vad som görs, får kunskap om beroende och blir lyssnad till.

Barn som är anhöriga

Tyresö kommun anordnar när behov uppstår i samarbete med Svenska kyrkan *anhöriggrupper för barn* med förälder eller nära anhörig som har beroendeproblematik. Grupperna är åldersindelade för att barn ska ges möjlighet att träffa jämnåriga med liknande erfarenheter. I dagsläget samarbetar kommunen också kring *individuellt stöd* för barn och ungdomar eftersom efterfrågan kring anhöriggrupper är låg. Vid behov av *anhöriggruppstöd* kan också deltagande på anhöriggrupp vid Ersta Vändpunkten beviljas.

Familjeintervention kan ges till exempel om det inom familjen finns förälder med psykisk ohälsa eller annan ohälsa. Familjeinterventionen öppnar upp för samtal

inom familjen för en ökad förståelse och minskad oro för barnet kring sjukdomssituationen. Interventionen kan ske i samarbete med kontakt inom psykiatrin.

Omsorg om personer med funktionsnedsättning

Indirekt stöd

Avlösarservice innebär att förälder eller anhörig till person med funktionsnedsättning blir avlöst i hemmet. Avlösarservice kan beviljas både på dagtid och på kvällar eller helger.

Ledsagare kan beviljas personer som har svårt att gå ut själv och behöver hjälp att ta sig till och från olika aktiviteter.

Vem som helst kan beviljas en *kontaktperson* som kan hjälpa till med sociala kontakter och delta i fritidsaktiviteter. Kontaktpersonen fungerar som en vän och medmänniska till vuxen eller ung person som har någon form av funktionsnedsättning. Det finns också möjlighet att få en *kontaktfamilj* till barn eller ungdom där denna kan vistas till exempel en helg per månad. Stödet motiveras av barnets behov av kontakt med andra vuxna och/eller föräldrarnas behov av stöd och avlastning. *Korttidsvistelse* kan beviljas i olika former, till exempel korttidsfamiljer, kollovistelse eller korttidsboende.

Anhörig som har eller bor tillsammans med en person som har en bestående funktionsnedsättning kan söka bidrag för *bostadsanpassning*. Bidraget är till för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv.

Tyresö kommun arbetar med att *Silviacertifiera verksamheter* för äldre. En del av certifieringen innebär att ge anhöriga större möjlighet till delaktighet och ett gott bemötande gentemot anhöriga. Villa Strand är en gruppboende för personer med funktionsnedsättning som Silviacertifierats.

Direkt stöd

Genom att kontakta handläggare på socialförvaltningen kan anhöriga till personer med funktionsnedsättning få *individuella råd och stöd* i sin situation. Det finns i nuläget ingen tydlig struktur för stödsamtal eller rådgivning. Handläggare på förvaltningen har insyn i vilka idéburna organisationer som finns i

Stockholmsområdet att anvisa vidare till, men det finns ingen strukturerad information som handläggarna använder sig av.

Hälso- och sjukvårdens stöd

Landstingen ansvarar för habiliteringsinsatser till personer med bestående funktionsnedsättningar och deras anhöriga. Landstinget har ett väl utvecklat stöd för anhöriga till personer med funktionsnedsättning. På Habilitering och hälsa inom Stockholms läns landsting erbjuds flera olika typer av stöd till anhöriga. Bland annat erbjuds föreläsningar, utbildningar, samtalsstöd, syskongrupper och föräldragrupper. Vidare erbjuds rådgivning per telefon. Därigenom kompletterar kommunen det stöd som landstinget erbjuder.

Äldreomsorg

Indirekt stöd

Avlösarservice innebär att hemtjänstpersonal avlöser den anhöriga i hemmet, för att frigöra tid för den anhöriga. Avlösarservicen kan både ges som regelbunden insats och vid tillfälliga behov. Omfattningen av avlösarservice utreds och bedöms utifrån varje enskilt ärende.

Dagverksamhet för personer med minnesnedsättning kan efter utredning beviljas 1-3 dagar i veckan.

Omvårdnadsbidrag kan sökas av den närstående om en anhörig vårdar denne i hushållet. För att omvårdnadsbidrag ska beviljas krävs det att den anhöriga och den närstående bor ihop samt att det föreligger ett omfattande behov av hjälp med personlig omvårdnad och tillsyn minst fem timmar per dygn.

Korttidsvistelse är ett tidsbegränsat tillfälligt boende som kan beviljas till exempel för personer som vårdas i hemmet av anhörig, som tillfällig eller regelbunden avlastning. Kan betraktas som ett direkt eller indirekt stöd.

Tyresö kommun arbetar med att *Silvicertera verksamheter* för äldre. En del av certifieringen innebär att ge anhöriga större möjlighet till delaktighet och ett gott bemötande gentemot anhöriga.

Direkt stöd

På *Nationella anhörigdagen* anordnas informationsdag varje år då utställare och föreläsare bjuds in till kommunen. Formen har sett olika ut varje år, något år har en hel temavecka hållits medan till exempel anhörigdagen och äldresäkerhetsdagen slagits ihop ett annat år. Demenssjuksköterskan samordnar.

Anhörigcafét är en mötesplats för anhöriga som hålls öppen en gång per månad. Kommunen ger stöd och information i form av tematräffar där olika ämnen tas upp efter önskemål. Cafét öppnar upp för utbyte av erfarenheter anhöriga emellan. Anhörigcafét vänder sig till alla anhörigrupper, men det är främst anhöriga till personer med demenssjukdom som deltar i nuläget. Demenssjuksköterska och medicinskt ansvarig sjuksköterska samordnar.

Demenssjuksköterska ger råd och stöd till både personer med minnessvikt och deras anhöriga.

Utredning om nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer

Regeringen tillsatte under 2015 en särskild utredare för att ta fram ett förslag till en nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen. Utredningen föreslår att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att regelbundet följa upp hur stödet till anhöriga som vårdar närstående fungerar. Ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv ska då särskilt beaktas. Utredningen föreslår också att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att regelbundet rikta undersökningar till anhöriga för att utreda vården och omsorgens kvalitet ur ett anhörigperspektiv.

Vad finns i andra kommuner?

Andra Södertörnskommuner har, liksom Nacka kommun, särskilda funktioner som anhörigstödare, samordnare eller anhörigkonsulenter. Uppdragen skiljer sig något åt, men generellt ingår följande i uppdraget:

- Arrangera enskilda samtal med anhöriga
- Arrangera anhöriggrupper
- Ge information kring vilket stöd som finns och fungera som vägledande
- Utbilda och uppdatera medarbetare kring anhöriga
- Arrangera utbildningar och cirklar för anhöriga
- Samordna och arbeta fram riktlinjer/policys för stödet till anhöriga
- Delvis uppsökande verksamhet

Det är flera andra Södertörnskommuner som inte har någon demenssjuksköterska anställd, till exempel Nynäshamn och Huddinge.

Stöd till anhöriga som bor i annan kommun än den närstående

Det finns inga tydliga riktlinjer som anger vilken kommun den anhöriga ska vända sig till. Den som vårdar en närstående söker sig rätteligen till den kommun där både den anhöriga och den närstående bor. Om den anhöriga bor i annan kommun än den närstående är det mer osäkert vilken kommun som ska tillhandahålla *direkt* stöd till den anhöriga. Tyresö kommuns demenssjuksköterska har i enstaka fall tillhandahållit samtalsstöd till anhöriga med närstående i annan kommun, respektive anhöriga boende i annan kommun med närstående boende i Tyresö.

Föreningsbidrag till frivilliga organisationer som stödjer anhöriga

Socialförvaltningen beviljar varje år föreningsbidrag till föreningar som bedöms utgöra komplement till kommunens egen verksamhet. Inför 2017 har förvaltningen beviljat föreningsbidrag till ett antal föreningar som kompletterar kommunens stöd till anhöriga.

Autism- och Asperger Föreningen Stockholms län

Föreningen har 141 medlemmar som bor i Tyresö. Föreningen har ett nätverk i Tyresö för föräldrar till personer med Autism & Asperger syndrom. Föreningen bidrar med rådgivning och information och har även tillgång till att ge juridisk rådgivning. Föreningen erbjuder prova-på aktiviteter och träffgrupper (föräldrakvällar).

BRIS (Barnens Rätt i Samhället)

Föreningen har 138 medlemmar som bor i Tyresö kommun. I BRIS stödverksamhet arbetar anställd personal, Bris-kuratorer. De volontärer som tar emot mejl, chatt och telefonsamtal är utbildade kuratorer.

BUFFF (Barn och Ungdomar med föräldrar/familjemedlem i fängelse)

Föreningen har 20 familjer/medlemmar som bor i Tyresö. Föreningen arbetar med stöd till barn och unga som har en förälder/närstående som frihetsberövats på grund av en kriminalvårdsåtgärd. De ger stöd till barn genom enskilda samtal, stödgrupper ungdomsgrupper, aktiviteter samt erbjuder en mötesplats för barn och deras föräldrar. Bufff har besökt Tyresö vid olika tillfällen och informerat om verksamheten samt deltagit i anhörigveckan.

IFSAP Tyresö-Haninge (Intresseförbundet för personer med schizofreni och liknande psykoser, Schizofreniförbundet)

Föreningen har sex medlemmar som är boende i Tyresö. Föreningen har återkommande haft anhörigträffar.

NEURO-förbundet Haninge-Tyresö

Föreningen har 47 medlemmar som bor i Tyresö. Föreningen arbetar med att ge hjälp, stöd och information till personer med funktionsnedsättningar på grund av neurologiska sjukdomar och skador samt stöd till närstående.

Strokeföreningen Södertörn

Föreningen har 37 medlemmar boende i Tyresö. Föreningen erbjuder sociala aktiviteter, anhöriggrupper och självhjälsgrupper till stokedrabbade.

Tyresö Demensförening

Föreningen har 31 medlemmar som bor i Tyresö. Föreningen har med hjälp av stödet från Tyresö kommun påbörjat en utveckling av anhängigstödet. Det arbetet fortsätter under 2017. Anhöriggrupper har startats under 2016. Ibland har inbjudna föreläsare informerat om t ex lagar och regelverk, ”god-man”-uppdraget med mera. Ambitionen är att i större utsträckning engagera sig i uppsökande verksamhet. Föreningen har bedömts utgöra ett komplement till det arbete kommunen själv bedriver inom demens- och anhängigstöd.

Tyresö finska förening

Föreningen har 74 medlemmar som bor i Tyresö. Tyresö finska förening har en hög medelålder och många äldre medlemmar. Föreningen bedöms komplettera socialnämndens verksamhet då de bland annat anordnar aktiviteter och ger samhällsinformation på minoritetsspråket finska.

Tyresö Väntjänst, Frivilligcentralen

Föreningen har 108 medlemmar som bor i Tyresö. Föreningens syfte är att förmedla kontakt mellan människor. Insatserna kan bestå av social kontaktverksamhet, praktisk hjälp och rådgivning. Volontärer utför aktiviteter som hembesök, fixarservice, trygghetsringning, rullstolspromenader och flera olika gruppverksamheter på kommunens äldreboenden.

Slutsatser

Tyresö kommun erbjuder stöd till anhöriga som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre, eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Inventeringen visar att stödet till anhöriga är mest utvecklat inom äldreomsorgen medan stödet till anhöriga till närstående med funktionsnedsättning kan utvecklas. Det stöd som inte finns i Tyresö kommun men återfinns i andra kommuner är framförallt en samordnande, utbildande och vägledande funktion, inklusive ett tydligare stöd till anhöriga under 65 år som har närstående med funktionsnedsättning. Om särskilda anhängigstödjare skulle införas i kommunen i framtiden så innebär det inte att ansvaret att ge stöd förskjuts från andra funktioner till anhängigstödjaren.

Flera chefer inom förvaltningen är positivt inställda till en eller flera särskilda funktioner som anhängigstödjare i kommunen, men ser att det inte finns resurser

att inrätta sådana i dagsläget. Samtidigt fungerar det stöd som finns inom verksamheterna idag väl. Förvaltningen har i dagens läge begränsade resurser att tillsätta en eller flera särskilda funktioner som anhörigstödare inom ramen för aktuell budget.

Samverkan

Samverkan mellan Tyresö kommun och andra kommuner kring stöd till anhöriga finns inte idag. Det kan i vissa fall upplevas som känsligt att delta i anhöriggrupper i den egna kommunen, varför en sådan samverkan skulle kunna utökas. Inventeringen visar att flera anhöriga till personer med funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa söker sig till Haninge kommun idag.

Samverkan mellan Tyresö kommun och de frivilligorganisationer som erbjuder anhörigstöd kan utökas för att erbjuda stöd även till anhöriga utan kontakt med socialtjänsten.

Samverkan mellan Tyresö kommun och landtinget finns i viss utsträckning. Socialförvaltningens handläggare hänvisar vidare till landstinget om den anhöriga är i behov av terapeutiska samtal. Vid familjeinterventioner söker socialtjänsten kontakt inom psykiatri för samarbete.

Samverkan mellan Socialnämnden, Gymnasie- och arbetsmarknadsnämnden och Barn- och utbildningsnämnden finns när det gäller stöd till föräldrar med barn i skolan. Nämnderna ansvarar exempelvis tillsammans för föräldrastödutbildningen ABC som vänder sig till alla föräldrar med barn mellan 3-12 år.

Gott samarbete mellan olika delar av socialförvaltningen finns.

Styrning, uppföljning och policy för anhörigstöd

Arbetet med anhörigstöd ska beskrivas i nämndplan och i enhetsplaner. Uppföljning ska ske årligen i samband med bokslut och verksamhetsberättelse. Styrningen kring anhörigstödet är idag personberoende och en tydlig kontroll saknas. Uppföljning i samband med verksamhetsberättelse och bokslut saknas. Därför krävs en tydligare styrning och tydligare krav på uppföljning i

verksamheterna. I vissa fall efterfrågas en uppdatering av policyn för anhörigstöd.

Resurser för utbildningsinsatser som syftar till att utveckla anhörigstödet och höja kompetensen bland handläggarna i socialförvaltningen efterfrågas.